

losti. U ovoj knjizi Derida je izvršio presudan uticaj na Tomaševićeva poimanja fonocentriзма, »preobraženja i milosrđa« pojnova pisma, traga i teksta. Uz mnoštvo metaforičkih »trikova« o suverenosti protokola čitanja na iskustvima: Trakla, Rusoa, Borhesa (Stižem k svojem središtu, svojoj algebri i svojoj odgonetki, svojem ogledalu), Paunda ili Notropa Fraja — To-

mašević je kroz recepciju njihovih umetničkih i filozofskih postulata, pristupio globalnoj izmeni pesničkog horizonta, ali uz dosadnu prisilu ponavljanja uzusa savremene filozofije kao najopštijih mesta postmodernističke književnosti.

Da li je uspeo, i u čemu, takode je pitanje koje valja postavljati uz poeziju dr. Boška To-

maševića, koja je blokirana čitavim nizovima nepodobnim za obično razumevanje, pa traži kvalifikovanog čitaoca, usredsređene percepcije filozofskog diskursa i semantičke strukture teksta. Uklapanje oprečnih filozofskih fragmenata daju Tomaševićevoj filozofskoj poeziji komplikovanu težinu prepoznavanja, propitivanja i prisećanja. □ □ □

AUTOPOEZIJA U CENTRU

Zoran M. Mandić, »Bizarna matematika«, KOV, Vršac, 1991.

Žarko Dimić

Zoran M. Mandić, pesnik je srednje generacije, imalac značajnih iskustveno-poetskih rezervoara. Jezički je silovit, intuitivan, obdaren. Razlikuje se od drugih pesnika svoje generacije, što je danas svakako retkost. Iskreni je poetoljubac, da često svojom poezijom deluje u odbranu poezije i književnosti. Kao kritičar ne pripada šarenoslovcima i slatkočivim hvaliteljima koji u javnom govoru vide potencijalni poziv na večeru, možda zaliven pozamašnim količinama alkoholne tečnosti. Ovo se čini, na prvi mah, uzaludnim pokušajem andela da se suprotstavi nepravdi, dok su mu krila vešti književni smutljivci dobro natopili mlakim katranom. Zoran M. Mandić postaje preko potreban čovek sa predskazanom misijom mukotrpnog razobličitelja od lažnih i nametnutih, u više decenija otvrdlih, slojeva negativne književne vrednosti lokalnih jezičkih vodeničara, čiji su potoci davno presušili, a mlinovii im škrpe mokraćom i pljuvačkom zapenušanim jezičinama.

»Bizarna matematika« ponajbolja je poetska celina u dosadašnjem stvaralaštvu Zorana M. Mandića. Da li i njegov konačan obračun, videćemo, ali svakako da je čvrst kamen temeljac preko potrebnih izabranih pesama ovog autora.

Pesmom »O čitanju« započinje Mandić svoju knjigu, iznoseći savremenu opservaciju u svesnoj ili namerno labavoj poetskoj formi. U svojoj intimnoj laboratoriji kroz stih, Mandić ispituje stvarnost i svet mučila, zagreva, hladi i pogleda. Njegova pesnička ekspertiza dovodi i

pesnike i čitaoca u očajanje, ali Mandić je do gole kosti iskren, progovorio je i govori istinu. Njegov modernizam je osoben, iz njegove poetike strči kao turski kolar poruga.

»Ljudi više ne čitaju knjige, čak ni Karl Maja, čak ni Karl Marksa...«, dalje između ostalog kaže:

»Razlike su se stanjile srazmerno stanjenju osnovnog zida,

Čeka se samo eksplozija i poslednji vrisak Neshvatljivo je koliko na ulicama ima laži

Koliko su političari opasniji od mafijaša...«

Na prvi pogled sve je jasno i slučajnom prolasniku, slučajno odabranom na ulici. Ali iskazano u poetskoj formi, prosto značenje dobija oblike opasnog višeznačaja, između ostalog, ogoljena metafora Zorana Mandića postaje snažna i humana, reč i misao su oštri kao žilet i takvi režu ovu lažnu stvarnost. Autopoetika, reklo bi se, ali nije samo to. Mandić postaje dosledan borac, on ima svoj poetski cilj i to književno istorijski značajan. Ovde počinje svetkovina i tačka ostaje upamćena.

»Oni (ljudi) jednosatvno više ne čitaju

Ni Karl Maja

Ni Karl Marksa

Ni druge razne pisce»

završava Mandić svoje razmišljanje bez strasti i sukoba, ovu već, moglo bise reći, svoju intimnu naglas izgovorenu poemu »O čitanju«, a ni pomisao da je reč o vapaju. Mandić kao poetski vešt dramaturg vapovira, ne nudeći rasplet čitaocu, iritira moć razmišljanja, vukući ga u prvi mah razumljivom tematikom do

kraja gde mu remeti postojanje iluzije i ostavlja u ritama sopstvenog ravnodušja.

Probuden duhovnim olujama ovoga vremena, Mandić je odlučan da slomi lirsku kolevku u kojoj leži dugo već uljuljkan starac koji je zaboravio da plače, dok su mu zubi preoštri za bilo čiju dojk.

Mandićevo jezik je njegovo najmoćnije sredstvo za tumačenje sopstvenog kosmosa, veoma prepoznatljivog u »Bizarnoj matematici«, a to je i najznačajniji događaj svakog pisca. Prepoznatljiv jezik u vremenu varljivih formi.

U svakoj Mandićevoj poetskoj slagalici, vešto je ugrađen lavirint čije rešavanje ima pozitivne terapijske posledice. Svaki put u svojoj opštini jezik Zorana Mandića je višeznačan, a od sada kroz prepoznatljivost i prilično samosvojan. Nazire se i solidno lirski ukomponovana prozna slika. Čini se da je pesnik oduzeo »autokefalnost« svojoj unutrašnjoj intimnoj poetici. Vreme će nam kazati više, ali »Bizarna matematika« je očita slutnja, kada lirika naginje prozi. Vidimo to u tvoreninama »Gumiljov«, »Miran pesnik«, »O, moći«. Mandić ne menja svoj pesnički kaput i smedi pesnički šešir, ali menja garderobier.

»Bizarna matematika« prepuna je novosti. Prati Zorana M. Mandića ponekad je teško, ali isplativost praćenja je velika i značajna, jer čini mi se, slutim da je Mandić nagoveštaj naslućene novine u našoj književnosti, a velika je sreća među prvima spoznati. Ovog vrsnog pisca vredi pratiti jer on govori istinu, u ovom trenutku to je jedini lek našoj književnosti. □ □ □

PROZA U FARMERKAMA

Srdan Valjarević: LIST NA KORICI HLEBA, edicija Pegaz, Književna omladina Srbije, Beograd, 1990.

Nenad Šaponja

Ma koliko u današnje vreme gornji naslov anahrono zvučao (jer su farmerke već odavno dobile bitku (valjda se i zato sada vode neke druge), te njihovo nošenje uglavnom više ne znači nikakav stav) nije ga zgoreg ovde ispisati, jer ono što sledi iz, uslovno, žanrovski rečeno, romana **List na korici hleba** Srdana Valjarevića (1967) svakako pripada modelu jeans-proze (»Proze u trapericama«) koji je formalno obrazložen u istoimenoj studiji Aleksandra Flakera iz sredine sedamdesetih. Naime, tematski i formalno, Valjarevićeva proza bi lako ušla u onaj prozaistički krug za koji Flaker kaže da se karakteriše »stilizacijom usmenog govora pripovedanja«, da u samoj strukturi teksta funkcioniše niz opozicija (ja junak, mladić) oni (roditelji i druge institucije autoriteta, školstvo, milicija, hijerarhija radne sredine); subkulturni obrasci kanonizovana kultura; jezik ulice kanonizovani jezik...), da »pripovedač nije filozofičan, premda je sklon rezoniranju. Ali je njegovo rezoniranje naoko

jednostavno, izraženo »običnim« rječnikom, njegove svjetonazorne kategorije dobivaju izgled naivnosti, sve do infantilizma. Zbog toga je i njegova sintaksa prividno pojednostavljena, leksika klišetizirana i orijentisana na isticanje predmetnog sveta masovne kulture i gradske civilizacije«, etc. etc.

Valjarević lako i nekonvencionalno (po uzoru na svog književnog favorita Carlsa Bukovskog) priča, tj. prepričava jedan život svog junaka Jakoba, koji je razasut u bizarnim detaljima svakodnevnog. Redaju se priče, sličice iz života adolescenta. U vidu ispovesti koja katkad preuzima formu kratke priče ili dnevnik-kog zapisa, uopšte, u jednom autobiografskom miljeu, slede jedna za drugom, stvarne ili izmišljene, priče o fudbalu, prvim pijanstvima, prvim seksualnim iskustvima, problemima sa milicijom, problemima u školi, o otpuštanju iz armije uz potpis vojnog psihijatra, o putovanjima u insotranstvo, moru, zimi, zatvoru, krađama, tučama, književnim sklonostima, o različ-

tim poslovljima, simulacijama i disimulacijama bolesti... Ispovest je govornjiva, praćena mnoštvom detalja, sitnica koje je čine onim što jeste. Događaji su ispričani u grču situacije. Svet marginalaca otisnut je u infantiliziranim očima adolescenta, što svakom od ovih, u suštini turobnih, događaja, daje jedan vedar ton, Jakob živi, odnosno, želi da živi, život izvan društvene hijerarhije s kojom se susreće uglavnom preko njenih sankcija. Glavni problemi su problemi adaptacije i neprilagođenosti i cela poetika pričanja ishodi iz njih. Priče ne teku pravolinijski, nemaju previše veze jedna sa drugom. Narator, glavni junak, priča stvarnost koja je još samo priča. Autor, pak, ne obraća previše pažnje na književne konvencije, formu, pravopis često žrtvuje priči. On, jednostavno, priča svoje priče, elaborira elementarna osećanja, događaje svakodnevnice svog marginalca, preskače intelektualiziranje, ne teži mudroslovlju... I to je to. Jedan od netipičnih rukavaca mlade srpske proze.